"לראות מבעד לחלון הזמן" – פיתוח כלי מדידה חלופי להערכה פסיכוסוציאלית טרום ניתוחית לניבוי תוצאות ניתוח בריאטרי במעקב חמש שנים

הלנה נטרביץ–קצב MSW [2,1], פרופ' יעל לצר DSC [1 2,3]

1. מכבי שרותי בריאות, 2. אוניברסיטת חיפה בית הספר לעבודה סוציאלית
3. מרכז להפרעות אכילה, חטיבה פסיכיאטרית, רמב"ם חיפה.

רקע

הניתוח הבריאטרי מוכר כטיפול יעיל בהשמנת יתר, אך רבים מתקשים לעמוד בשנוי הנדרש באורח חיים ואכילה לאחר הניתוח. ההסתגלות לשנוי, והצלחת הניתוח מושפעים מהיבטים פסיכוסוציאליים. בהתאם, מתבצעת הערכה רב מקצועית טרום ניתוחית, בגופי הבריאות בארץ ובעולם במטרה לבחון את מידת המוכנות הביו-פסיכו-סוציאלית של המועמד לניתוח, ולשפר את תוצאותיו לטווח הקצר והארוך.

מטרות

- הערכת תפקיד ההיבטים הפסיכוסוציאליים טרום הניתוח לניבוי הישגיו לטווח הקצר והארוך.
- בניית כלי הערכה פסיכוסוציאלי מובנה ומתוקף, לשימוש לפני הניתוח ואחריו.
- לזהות ולאפיין משתנים פסיכוסוציאליים המנבאים את הצלחת הניתוח הבריאטרי כבר בשלב ההערכה הטרום ניתוחית, באמצעות כלי ההערכה האבחוני הראשוני.

מהלך מחקר

מחקר עוקבה ארכיוני רטרוספקטיבי מתוך הרשומה הרפואית עד חמש שנים מנקודת זמן הדגימה. נדגמו 350 נשים וגברים בגילאי 65-18 אשר עברו ניתוח בריאטרי. המידע נאסף לקטגוריות הכלי שפותח על בסיס כלי ה BIPASS המייצגות המדדים הביו-פסיכו-סוציאליים ומתן ציון בהתאמה לכל קטגוריה.

ממצאים

- הערכה טובה יותר בקטגוריות כלי ההערכה והציון הכולל, ניבאה הצלחה באחוז הירידה במשקל העודף ושמורו לטווח הרחוק. ציון 13 ומטה נמצא כנקודת חתך פרוגנוסטית טובה לטווח הרחוק.
- הקטגוריות בעלות תרומה מובהקת ליכולת הניבוי של כלי ההערכה הן: מוכנות לניתוח, תמיכה חברתית ובריאות נפשית.
- המשתנה המנבא העיקרי לירידה במשקל ושימורה לאחר הניתוח לטווח הקצר והארוך הינו מידת המוכנות הטרום ניתוחית: תובנה לניתוח, נכונות לשנוי אורח חיים, והענות לטיפול טרום ניתוחי.
- נמצא כי ככל שהתמיכה החברתית, המצב הכלכלי, התעסוקה והדיור, היו טובים יותר, כך אחוז הירידה במשקל העודף היה גבוה יותר.
- אחוז ירידה גבוה יותר בעודף המשקל נמצא בקרב אלה אשר המוטיבציה המרכזית המוצהרת שלהם לניתוח הייתה שיפור בדימוי גוף בהשוואה לשיפור במצב בריאותי תפקודי.
- התנהגויות אכילה פתולוגיות - נמצא כי אחוז הירידה במשקל העודף היה גבוה באופן מובהק בקרב מטופלים אשר ע"פ הציון בכלי ההערכה הציגו הפרעה קלה באכילה בהשוואה למטופלים אשר הציגו הפרעה משמעותית יותר באכילה.
- בקרב מועמדים אשר הוערכו כבעלי בריאות נפשית ירודה יותר טרם הניתוח נצפתה ירידה מועטה יותר מעודף המשקל בטווח הקצר הארוך.

מסקנות

על בסיס הכלי שפותח במחקר זה ניתן לבנות פרוטוקול הערכה מובנה, מתוקף ואחיד בעל ציון חתך אשר יוכל לשמש ככלי עזר יעיל בקליניקה בהערכה טרום ניתוחית ולאחריו. השימוש בכלי עשוי לאפשר בסיס להסכמה בין מקצועית רחבה ואחידה לגבי מוכנות לניתוח וכן ולזיהוי אוכלוסיות בסיכון. נתונים אלה יאפשרו הפניית משאבים מצד מערכת הבריאות, לבניית פרוטוקול טיפול מותאם לפני הניתוח ואחריו לשפור מצב גופני, רפואי, נפשי, חברתי ואיכות חיים בקרב מטופלים עם השמנת יתר חולנית.

לפרטים: הלנה נטרביץ קצב - דוא"ל: lenanat@gmail.com | לפרופ' לצר - דוא"ל: latzery@gmail.com